IN-NAHLA

TA'

AGOSTINO LEVANZIN

GAZZETTA TA' CULL GIMGHA BIEX TGHALLEM U TIDDEFENDI IL POPLU

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci.

Ġiebha żeŭġ dac li għaraf ħallat il ħelu ma'l meħtieġ.

IL POETA LATIN ORAZJU.

11. | 14 TA' NOVEMBRU 1908. | L-EUUEL SENA

Ġ'AMMARÌ ABELA.

F'is-6 ta' Novembru, f'id-9 ta' f'il għodu, beda il gurì ta Ġammarì li chien katel lil Ġorġ Żammit, il Marsa, f'it-3 ta' Frar li għadda.

L-Imħallfin chienu Sir Joseph Carbone. K.C.M.G. L.L.D. President, id-Dr: Pullicino u il Baruni Dr: Chappelle.

Il Prim Ġurat chien l-Avucat Luigi Albanese, u il ġurati l-oħrajn: Robert Stagno Navarra P.L; Raff: Bonello; Ġuż: Micallef Grimaud; Ugu Peralta; il Curunell Achill Sammut C.M.G.; in-Negozjant Ġanni Bezzina; A. Caruana u Ruġġier Peralta.

Il Ġurati Supplenti, igifieri li jatu il vot biss chemm il darba jonkos j ŭ jimrad xi ŭieħed m'il l-oħrajn, chienu Cesare Wettinger, G. C. Smith u Alf: Pace Balzan.

F'loc l-Avucat ta'l Curuna kagħad il bravu criminalista Dr. Stefano Micallef u id-Difensur chien l-Avucat ta'l Fkar, Dr. Ganado.

Ir-Registratur Curmi ta il ġurament lil ġurati u l-Avucat Micallef beda

L' ACCUZA.

Beda biex igħid chif ġara il cas. Li f'it-3 ta' Frar li għadda Ġorġ Zammit, il mej e:, chien kiegħed Portu Novu, il Marsa, b'il kiegħda fuk cartell ta'l birra ma sieħbu jitħaddet għal l-affari tiegħu, f'x'il 10 ta' f'il għodu; x'hin minn naħħa ta't triek li tieħu għal Hal Kormi iffaċċa riecheb Ġammarì fuk carrettun. Meta uasal fejn Ġorġ, li ma raħx għa'x chien daħru lejh, Ġammarì niżel b'is-salt, gibed lejn Ġorġ, ħatfu b'idu il ŭaħda minn għonku, bl-oħra silet minn ħżiemu is-sicchina li chien gieb miegħu, u biha ta dakka chemm felaħ f'dahar Ġorġ li is-sicchina bakgħet nieżla sa'l mancu. Ġorġ malli ħass id-dakka u ra lil Ġammarì, għajjat: "Ajma, ajma, gŭardjan, katilni" u telak jiġri. Ġammarì kallu: "Tajtec biex noktloc" u telak jiġri chemm jiflaħ ŭarajh biex icompli itieh. Ġużè Camilleri ta is-salt biex iżomm lil Ġammarì iżda dana rafa is-sicchina u kallu "Erħini għa'x nati lilec ucoll" u baka sejjer jiġri ŭara Ġorġ. F'il ħin 'aħak Anġlu Cardona u ta is-salt biex iżomm lil Ġammarì- Dana xejjirlu dakka ta' sicchina li biha chemm chemm laħku għa'x ċarratlu il kmis u il flanella, iżda dina id-dakka chienet tant kaŭŭija li b'ix-xejra Ġammarì ŭaka fl-art f'it-tajn. Laħku żeŭġ gŭardjani, żammeuh tajjeb, għa'x baka jitħabat, u certu Sultana ħadlu is-sicchina mn'idu. F'dal mument Ġammarì beda jidgħi b'il Madonna u jgħid: "Mela ma mietx, jiena tajtu biex noktlu" Lil Ġorġ daħħluh f'il Cnisja ta Cejlu sa giè it-tabib Ross li malli raħ minnufih bagħtu l-Isptar. Ġorġ miet tnejn u għoxrin ġurnata ġara, f'il 25 ta' Frar, b'il ferita li chien għamillu Ġammarì.

Dana hu il fatt; iżda x'chienu ir-raġunijiet li għalihom Ġammarì għamel dana id-delitt hecc aħrax u icreħ ?

Lejliet id-delitt, li chien il Hadd, 2 ta Frar, f'x'it-tmienja u nofs ta' f'il għaxija Ġorġ Zammit ma' zeŭġ ħbieb tiegħu: Camilleri, *id-Dip* u Anġlu Cardona, daħlu jgħannu f'il ħanut ta't-tè ta' Ġammarì f'Hal Kormi. Ġorġ chien ftit u xejn imlaħlaħ. F'il ħanut ra żagħżuħ, certu Ġużè Cucciardi, *il Bus*, u riedu jixrob. Il Bus ŭieġbu "Grazzi Ġorġ, bħalli chiecu xrobt," Ġorġ tħanfes u kallu: "Mela trid ticsirni;" u x'ħin kal hecc kabad lil Bus minn kaddu. tefgħu ŭiċċu il fuk fuk mejda ta' rħam li chien hemm f'il ħanut u beda jagħfsu goff, iżda dejjem b'iċ-ċajt. Il Bus, beda jgħajjat, indaħal Ġammarì, ħadulu lil Bus m'n idejh li telak jiġri il barra. Ġorġ kal; "Mela cullħadd jiċċajta miegħi u jien ma nista niċċajta ma ħadd" u x'ħin kal hecc kabad banchetta milli chien hemm f'il ħanut, ta dakka biha kaŭŭija fuk il mejda ta'rħam u chisser l-irħama u il banchetta. Meta Ġammarì kallu "Rajt xi ħsara għamiltli, Ġorġ ŭieġbu: "Ma ġara xejn; jiena, jecc naħdem xahar sħiħ għalic, inħallsec, u natic xelin f'il gimgħa. Ġammarì kallu: "Collox seŭŭa, mur" u taptaplu fuk spalltu sa ħareġ, richeb fuk il carrozzin u baka sejjer ma sħabu.

Ġammarì għalak il ħanut, għemghem fuk il ħsara li għamillu Ġorġ, kal ir-rużarju ma'l mara u ma't-tifla u mar biex jorkod f'camartu ma't-tifel. Iżda baka inqŭiet, jippassiġġa ma'l camra sa't-tlieta ta' f'il għodu. M'as-sebħ kam, ħa fi ħżiemu sicchina u telak lejn il Marsa biex isib lil Ġorġ. Chif sabu tah id-dakka chif diġà għedna, u ŭera u kal li tah biex joktlu u għela li ma katlux m'il l-eŭŭel.

Mela Ġammarì għamel "omicidju volontarju" igifieri katel bniedem għa'x ried joktlu.

Li hu chellu dina il feħma jidher ċar għa'x ħa is-sicchina, mar sabu ŭara li rakad u kagħad jixtarr dac li għamillu; għa'x x'ħin tah id-dakka kallu li tah biex joktlu; għa'x ŭara kal li għela li ma katlux; għa'x kal li tħallas għa'x ma satax jitħallas b'il flus billi Ġorġ ma chellux mnejn iħallsu. Id-dakka li tah tahielu f'post li jmeŭŭet, b'is-saħħa, li is-sicchina bakgħet dieħla sa'l mancu; minn ŭara spallejh bla ma tah iż-żmien li jiddefendi ruħu.

Id-delitt gie magħmul b'ħruxija cbira u bla ħila għaliex lil Ġorġ ittradieh billi tah id-dakka minn ŭara daħru; billi id-delitt sar ŭara li Ġammarì kagħad jaħseb fuku u ried jagħmlu biex jivvendica ruħu. Għalecc Ġammarì ħakku il piena ta'l meŭt u ma ħakku l-ebda scuża ta'd-delitt li għamel.

Ġammarì meta fehem dac li għamel ried igħaddi ta' miġnun. Il Korti kiegħditu taħt l-eżami ta tlieta m'il l-aħjar tobba li għandna: il Prof. C. Mifsud, il Prof Ullo Xuereb u il Prof: F. Debono, u daŭna ŭara li studjaŭ il cas għal bosta xhur, chitbu rapport m'il l-isbaħ fejn kalu li Ġammarì ma chienx miġnun u għalecc chien responsabbli ta'd-delitt li għamel.

Kal li il ġurati għandhom id-dritt collu li ma jokogħdux fuk ir-rapport ta't-Tobba-Periti u li jistgħu jgħidu li hu miġnun għad li it Tobba kalu li le. Iżda biex jagħmlu dana ried icollhom raġunijiet kaŭŭija b'iż-żejjed biex iŭakkgħu il fehma ta't-Tobba u m'hux għa'x jidhrilhom hecc, u kal li il fehma ta't Tobba tisŭa ħafna għaliex m'hux biss studjaŭ dana il mard iżda kalu li ma hux miġnun ŭara ħafna xhur ta studju.

Kal li id-difensur actarx igħid li Ġammarì għamel dan id-delitt taħt telfa ta demm f'dakka u għalecc ma satax igib kuddiem għajnejh dac li chien sejjer jagħmel. Le, kal, Ġammarì Abela għamel dac li ried jagħmel, għa'x chellu iż-żmien jaħseb billi id-delitt sar xi tnax il siegħa ŭara li Ġammarì rakad, bejn dana il csur u id-delitt. Ġammarì ħa fuku sicchina li ma chien ħa katt kabel; mar sab lil Ġorġ il Marsa u kal b'ilsienu stess li mar biex joktlu għaliex ilu jfittxu minn-nofs il-lejl. Ġammarì chien jaf x'sejjer jagħmel u għalecc ma ħakku l-ebda scuża.

Id-difiża, kal, forsi issemmi ħaġ'oħra favur Ġammarì, igifieri il cliem li it-tifla Chelina kaltlu lejliet id-delitt. Meta, ŭara il csur ta'l mejda, għalku il ħanut, u daħlu f'il camra ta geŭŭa Ġammarì beda ighemghem contra Ġorġ fuk l'istorbju u il ħsara li għamillu u l'onom compliet miegħu. It-tifla Chelina kalet li dac il bniedem xejn ma chienet tieħu pjacir tarah jigi il ħanut, u meta il missier staksieha il għala kaltlu li nhar il Gimgħa ta' kabel x'ħin giè f'il ħanut u talabha tlestilu te, malli ħarġet minn geŭŭa lemħitu svergonjat. Meta kabtet sejra tgħolli leħinha u tgħajjet l-ommha, Ġorġ sicchitha u ħareġ il barra. Ġammarì ċac il ħin ma kal xejn, biss baka inqŭiet, chif kalet it-tifla. Issa, kal l-Avucat Micallef, ta dana ma chien hemm l-ebda xhud ħlief it-tifla biss u ħadd ma jista jgħid li katt ra xi għajn ħażina fuk Ġorġ f'il ħanut. Il missier ma kal katt li hu katel lil Ġorġ għa'x ried jati fastidju l'it-tifla, iżda f'il għodŭa ta'd-delitt kabel ħareġ m'id-dar kal lil martu: "Cos il biċċa ta'l bieraħ ma chienetx b'iċ-ċajt għa'x li chiecu ma contx f'il ħanut bħal ma ħabat għa't-tifel seta jaħbat għa't tifla ucoll" bla ma semma xejn il fastidju ta Ġorġ l'it-tifla. Lankas ma semma ŭara, u fl-aċċess x'ħin semma il mejda u kal li Ġorġ pulicarja ma kalx li katlu għa'x it-tifla kaltlu li Ġorġ taha fastidju. Mela l-affari ta't-tifla inkalgħet ŭara biex tŭitti id-delitt ta'missierha. Iżda f'il cas li dana ġara tasseŭ hu dan b'iż-żejjed biex joktlu b'dic il ħruxija collha? U it-telfa chellha tgħaddilu ŭara li rakad lejl fukha u ŭara li baka sejjer minn Ħal Kormi sa'l Cnisja ta' Cejlu biex isib lil Ġorġ u joktlu. Biex icun jista jieħu l-iscuża irid ŭieħed jagħmel id-delitt taħt it-telfa ta'd-demm. Chiecu Ġammarì katlu malli chissirlu il mejda u chiecu rah jati fastidju l'it-tifla ŭieħed chien jista jagħdru, iżda m'hux meta chellu iż-żmien jaħseb u jarġa jaħseb x'chien sejjer jagħmel.

Mela chiecu stess chien tasseŭ dac li katel Chelina fuk Ġorġ ma jista jisŭa xejn biex jagħder lil Ġammarì, għaliex id-delitt sar ħafna ħin ŭara, u għaliex f'il ħin ta'd-delitt u ŭara Ġammarì katt ma kal chelma ŭaħda biss li hu katel b'dac il mod aħrax lil Ġorġ għa'x ta' fastidju l'it-tifla. Dina il ħaġa inħolkot ŭara biex itaffu id-delitt aħrax u biex Ġammarì ma jigix pinġut kuddiem il Korti bħala bniedem hecc chiefer li għal irħama ta ftit xelini bagħat bniedem b'laħmu u xaħmu id-dinja l-oħra.

L'Avucat Micallef kal li Ġammarì ma ħakku l-ebda ħniena, l-ebda scuża għad-delitt aħrax li għamel, għaliex ma chellu l'ebda raġuni għala jagħmlu chiesaħ u biered, ŭara li rakad u mar jaħdem; u għaliex id-delitt li għamel għamlu ta' bniedem giefi li lankas biss ta' iż-żmien lil Ġorġ li jiddefendi ruħu u għalecc jitlob lil ġurati li, bla ma jħarsu lejn il piena u bla ma jokogħdu jkejsu xejn x'igħidu in-nies, jagħmlu ħakk minnu u jatu il verdett scond ma talab f'it-talba hu. L-accuża, sabieħa chemm tista tcun, kaŭŭija chif chien hemm bżonn, b'taljan tajjeb li dejjem iżejjen il cliem ta'x-xjenza, fi ftit cliem accuża minn daŭc li jaf jagħmel il bravu criminalista Dr. Micallef, spiċċat f'l għaxra u qŭart u bdeŭ isejjħu

IX-XHIEDA TA'L ACCUZA.

It-Tabib Ross kal li hu laħak l-eŭŭel ŭieħed il Marsa u li għamel iċ-certificat li il ferita li chellu Ġorġ chienet cherha ħafna u għalecc ordna li jieħduh minnufih l-Isptar. Inkraŭ ic-certificati ta'l meŭt u ta'l isbarr m'il Professur Cassar, presenti ucoll it-Tabib Tabone Engerer u il Prof: Mifsud, u f'dana iċ-certificat kalu li Ġorġ miet b'il ferita li għamillu Ġammarì. Mistoksi m'il Prim Ġurat, l-Avucat Albanese, li għamel ħafna mistoksijiet sbieħ u f'lochom, il Prof: Cassar kal li il meŭt ta Ġorġ giet imħabba f'il ferita u li Ġorġ għamel chemm felaħ biex ifiek u li it-tobba ucoll chellhom tama kaŭŭija li Ġorġ igħix iżda ħames t-ijiem kabel il meŭt, imħabba f'in-nefħa ta'l pulmuni, katgħu kalbhom minnu. B'id-dakka ta'sicchina messlu sa'l fŭied, u miet f'il 10 u 45 minuta ta' f'il għodu ta'l 25 ta Frar li għadda. Kalu ucoll it-tobba li dic is-sicchina chienet b'iż-żejjed biex toktol bniedem. Mistoksijin m'il l-Avucat Difensur, Dr: Ganado, it-tobba kalu li ma nkala xejn ġdid ma tul il fejkan u li Ġorġ miet b'il ferita li għamillu Ġammarì.

Il Cuntistabbli Michiel Sultana għaraf is-sicchina u kal li chienet dic stess li hu ħa m'n'idejn Ġammarì. Il ġurati eżaminaŭ is-sicchina, li tŭaħħax għaliex ŭaħda minn daŭc il cbar li bihom jaktgħu il perżut.

Inkrat, imbagħad, ix-xhieda mictuba ta'l mejjet **Ġorġ Zammit** u li tgħid:

Jiena Ġorġ Zammit bin Ġanni li tŭielidt u nokgħod f'Ħal Kormi tħalt f'il ħanut ta Ġammarì, kbadt lil Ġużè *il Bus*, chissirt l-irħama b'il banchetta, għa'x cont ftit xurban, u ŭara li ŭiegħidtu li nħallsu bagħatni il barra m'il ħanut. L-agħda cont il Marsa ma Salvu Ta Lonz nitħaddet miegħu, b'il kiegħda, għa'x cont sejjer nixtri carrettun. Giè Ġammarì riecheb, niżel u tani id-dakka f'dahri. Xejjirli ucoll għal ingħasi iżda ma lakatnix. Kalli: "irrid noktloc"; jiena tlakt niġri, hu gera ŭarajja; mbagħad żammeŭh il gŭardjani.

Dina ix-xhieda Ġorġ għamilha fl-Isptar, kuddiem il Magistrat G. B. Mifsud, kuddiem Ġammarì u fost l-oħrajn kuddiem il Professur Carmen Mifsud. Reġgħu sejjħu lil **Michiel Sultana** li kal li f'it-3 ta' Frar li għadda, sama it-tisfir ta'l gŭardjani u rahom imkabbdin ma Ġammarì. Malli raŭni kaluli biex nieħodlu is-sicchina m'n idu, u jiena, b'it-taħbit, ħadtielu. Ġammarì kal "Mela hu ma mietx għa'x jiena noktlu ridt" u ħalef b'il Madonna. Jiena tajt is-sicchina lil l-Ispettur u hi dic li ŭrejtni.

L'Avucat Albanese staksieh jecc semgħux igħid għala ried joktlu. Sultana ŭiegħbu li Ġammarì ma kalx kuddiemu. Kal ucoll li f'il but ta's-sidrija sabulu mus ta'l baħrin.

Salvu Agius *Ta Lonz*, kal li dic inhar ta'd-delitt chien kiegħed Portu Novu, ħdejn il Cnisja ta' Cejlu, b'il kiegħda fuk bettija ta'l birra jitħaddet ma Ġorġ, li chien b'il kiegħda, fuk bejħ ta' carrettun u li dan Ġorġ chien b'il kiegħda fuk bettija oħra bħalu, daħru ma'l bieb ta' ħanut. Ġorġ u hu chienu jħarsu lejn il baħar. Giè Ġammarì riecheb, niżel, ħataf b'id ŭaħda lil Ġorġ minn għonku u bl-oħra ŭaħħallu dakka ta' sicchina, b'chemm chellu ħila, ġo daħru. Ġorġ telak jiġri, Ġammarì telak għal ŭarajh, jiena ridt inżomm lil Ġammarì iżda rafa is-sicchina u heddidni li jati lili ucoll jecc ma nerħiehx. Jiena erħejtu, bkajt mibluh ġo fija, Ġammarì baka sejjer jiġri ŭarajh u ma rajt xejn iżjed.

Ġużè Camilleri kal li hu chien jaf lil Ġorġ Zammit u li dic inhar chien miegħu f'il ħanut ta' Ġammarì. Magħhom chien hemm ucoll Anġlu Cardona. Daħlu biex jieħdu te, u Ġorġ chien ftit imlaħlaħ. Ġorġ stieden lil Ġużè *il Bus* biex jixrob magħna u billi dana ma riedx, Ġorġ kabdu u tefgħu ŭiċċu il fuk fuk mejda ta'rħam minn ta'l ħanut. *Il Bus* baża, ħarab minn taħt idejn Ġorġ u ħareġ il barra. Ġorġ sibel, ŭaddab banchetta fuk il mejda u chisser il ŭiċċ ta'rħam u il banchetta. Ġammarì kallu: "Rajt xi ħsara għamiltli?" Naf, kal Ġorġ, jiena inħallsec, issa ma għandix flus iżda imkar naħdem xahar għalic u ntic xelin f'il gimgħa." Ġammarì ŭiegħu "Collox seŭŭa, mur, mur" u taptaplu fuk spalltu. Aħna ħriġna u morna għal rieħna.

L-agħda, compla kal Camilleri, jiena cont ma Ġorġ u ma Salvu *Tà Lonz* il Marsa. Ġorġ u Salvu tŭarrbu ftit jitħaddtu ŭara il cantuniera. Minnufih nisma lil Ġorġ igħajjat: "ajma, ajma, Madonna, katilni" u rajtu sejjer jiġri lejn it-Tinda. Ġammarì chien kiegħed jiġri ŭarajh. Tlakt niġri ŭara Ġammarì biex inżommu, rajt id-demm f'dahar Ġorġ, meta ŭasalna fejn it-Tinda il Ġammarì kabduh il gŭardjani u smajtu jgħid "Noktlu ridt, għa'x ili infittxu minn nofs il-lejl. Jiddispjacini għa'x ma ktiltux." Meta ersakt lejh biex noħodlu is-sicchina m'n'idu kalli: "Ejja ħudha, ejja ħadha ħalli nati biha lilec ucoll, jiena inħallsec" u ħalef b'ilMadonna.

L-Avucat Albanese staksieh jecc chienx ħabib ta'l mejjet u kal li iva, l-Avucat Ġanado staksieħ għala dac il cliem ma kalux collu kuddiem il Magistrat u hu kal li għax ma ftacrux collu dic inhar. Kal ucoll li chien soltu jmur f'il ħanut ta Ġammarì ma Ġorġ.

Anġlu Cardona kal li hu, Ġorġ u Camilleri marru f'il ħanut ta' Ġammarì jieħdu te. Ŭara il banc chien hemm Chelina, bint Ġammarì, Ġorġ chien ftit imlaħlaħ; kabad lil Ġużè *il Bus*, tefgħu fuk il mejda, u beda ikagħbru. Ġużepp ħarab u Ġorġ infosca, kabad banchetta, ta dakka biha fuk il mejda u chisser il ŭiċċ ta' rħam. Ġammarì kallu: "Rajt xi ħsara għamiltli," Ġorġ kallu li għandu jħallsu xelin f'il gimgħa, Ġammarì taptaplu fuk spalltu u kallu: "Collox seŭŭa mur ibni." L-agħda cont il Marsa rajt lil Ġammarì jiġri, b'is-sicchina merfugħa fl-arja ŭara Ġorġ, u mort inżommu. Ġammarì xejjirli dakka b'is-sicchina li biha ċarratli il kmis u il flanella biss iżda chienet tant kaŭŭija li b'ix-xejra Ġammarì baka sejjer għal ŭiċċu fl-art kalb it-tajn.

Ciccu Fava kal li ra lil Ġorġ b'il kiegħda fuk cartell ta'l birra, li ra lil Gammarì jakbdu minn għonku u jatih b'is-sicchina u sama lil Ġorġ igħajjat: "Ajma, gŭardjan, katilni" u rah jitlak jiġri.

Carlu Fava kal li ra hu ucoll lil Ġammarì jatih b'is-sicchina; sama lil Ġorġ igħid "Ajma, għandu is-sicchina." Ġammarì ġera ŭara Ġorġ; il gŭardjani ħadulu is-sicchina u semgħu jgħid: "Inkas jecc naf li jgħallkuni issa basta narah mejjet." Is-sicchina chienet dic li ŭrejtuni.

Ŭigi Borg, gŭardjan, kal li chien għassa fejn it-Tinda, ra gej jigri lil Ġorġ iżomm genbu u Ġammarì jiġri b'is-sicchina ŭarajh. Hu u il gŭardjan Seguna ħatfu lil Ġammarì u żammeŭh. Ġammarì kal "Mela ma ktiltux," u ħalef b'il Madonna. Sultana ħadlu is-sicchina m'n'idu.

Indrì Felice ra lil Ġammarì jiġri ŭara Ġorġ igħid: "Ajma katilni." Jiena bdejt ingħajjat: "Ilkgħuh, ilkgħuh", Cardona ta is-salt biex jilkgħu, Ġammarì xejjirlu dakka hecc kaŭŭija li ŭaka fl-art. Ma jafx jecc lakatx il Cardona jeŭ le.

Guże' Zammit. hu il mejjet, ra lil Ġorġ jiġri u jżomm dahru u lil Ġammari jiġri ŭarajh. Semgħu jgħid: "Ajma dahri, ajma dahri, ktiltni." Ra lil Ġammari jxejjer dakka lil Cardona u jaf li ċarratlu il kmis u il flanella. Ra lil Ġammari jaka u hu mar biex igħin lil ħuh.

Ciccu Cassar kal li ra lil Ġorġ b'idu fuk dahru u semgħu jgħid: "żommuh, żommuh, għa'x tani dakka ta' sicchina." Ra lil Ġammarì jiġri ŭarajh b'is-sicchina merfuha fl-arja. Għaraf is-sicchina. Mar igħin lil Ġorġ f'il Cnisja ta' Cejlu fejn ħaduh u semgħu igħid "sè'mmut."

Is-Surgent Ġużè Ruggier li mar l-Isptar, ma'l Magistrat Mifsud, meta sar l-aċcess kal li f'dac il ħin Ġammarì kal: "Jiena tajtu biex noktlu għax dac ma tafux min hu; dac pulicarja, jidhirlu il jbażża Ħal Kormi collu, dac ma chienx iħallasni għax ma għandux minn fejn." Kal li dana il cliem Ġammarì kalu minn jeddu u li ma semmiex it-tifla tiegħu Chelina jeŭ il fastidju li kalet li taha Ġorġ.

Għejtu Calleja kal li chien f'il ħanut ta' Ġammarì meta daħlu Ġorġ u sħabu; kal li Ġorġ kabad lil Ġużè u tefgħu fuk il mejda, u chif Ġorġ chisser il mejda. Kal li giet omm Ġużepp tgħajjat u trid tħarrec il Ġorġ talli saŭŭtilha it-tifel. Ġorġ kal: "Mela cullħadd jiċċajta miegħi chemm irid u jiena ma nista niċċajta ma ħadd!" Kal li Ġammarì kal lil Ġorġ b'il ħsara li għamillu u li dan ŭiegħdu li għandu jħallsu tant f'il gimgħa. Ġammarì taptaplu fuk spalltu. Staksieŭh jecc Chelina chienetx f'il ħanut u kal iva; staksieŭh jecc Chelina u Ġorġ tchellmux u ŭieġeb li le.

Ġużè Cucciardi "*Il Bus*" kal li chien f'il ħanut b'il kiegħda, li Ġorġ riedu jixrob u li dana kallu: "Grazzi Ġorġ, ħalli chiecu xrobt." Ġorġ kallu: "Mela trid ticsirni," kabadni, b'iċ-ċajt, minn nofsi u tefagħni ŭiċċi il fuk fuk mejda ta' rħam u beda jagħfasni u jħabbatli rasi. Ġammari u il mara tiegħu żammeŭh u jiena ħrabt il barra. Ŭara arġajt mort il ħanut u Chelina kaltli li chissrilhom il mejda. Kal li chien ried drabijiet oħra lil Ġorġ jixrob miegħu u li Ġorġ ma ŭeġġgħux u ma għamillu l-ebda ħsara u li Ġorġ chien kiegħed jiċċajta miegħu.

Il ġurati riedu jisimgħu m'il ġdid xi xhieda biex jaraŭ xi cliem għadda bejn Ġorġ u Chelina; għalecc reġgħu sejjħu lil **Ġużè Cammilleri** li kal li Ġorġ ma tchellimx ma Chelina, biss offra it-te lil Cucciardi. Kal li Chelina katt ma tcun ŭieħidha f'il ħanut għaliex meta ma jcunx hemm ommha jcun hemm missierha, u li Ġorġ katt ma semma biss li hu chellu x'jaksam ma Chelina jeŭ li katt kalla xi cliem li ma hux xierak. Lankas biss ma sellimilha. Kal li katt ma jaf jeŭ sama li Ġorġ xi darba gieb ruħu m'hux seŭŭa f'il ħanut.

Anġlu Cardona kal li lil Ġorġ katt ma rah ichellem lil Chelina, li ŭara il ħanut hemm camra fejn tcun dejjem l-omm issajjar. Kal ucoll li hu ma rantx jagħmilha ma Ġorġ.

Ġużè Abela, bin Ġammarì kal li chien f'il ħanut ma missieru u ma Chelina x'ħin geŭ tlieta minn nies igħannu li chienu Ġorġ, Anġlu Cardona u Ġużè Cammilleri. Talbu it-tè u Ġorġ beda jidgħi. Riec lil *Bus* jixrob, dana ma riedx Ġorg kallu: "Għal daks hecc ticsirni." Kabdu, tefgħu fuk il mejda u beda jħabbatlu rasu magħha. Jiena u missieri żammejnieh; saħan u chisser il mejda u il banchetta. Ŭiegħed lil missieri li jħallsu ta'l ħsara b'ix-xahar u missieri kallu li collox seŭŭa. Għalakna il ħanut, u missieri ghergher għa'x kal li għamlilna vendicazzjoni u Chelina ma kaltlu xejn lil missieri kuddiemi. Jiena norkod ma missieri f'ir-remissa. Dac il lejl ma rakadx sa rkadt jien; hu kagħad jippassigga u chien jidher li chien inqŭiet u mgħolli. Imbagħad jiena irkadt. Ma nafx x'ħin missieri ħareġ m'id-dar l-agħda għa'x cont rieked biss naf li sa't-tlieta chien għadu ma rakadx— Sejjħu imbagħad lil bint Ġammarì, **Chelina Abela** li kalet li hi tokgħod dejjem f'il ħanut ta't te li għandhom f'Ħal Kormi; li ommha tcun f'il camra ta geŭŭa tlesti it-te għaliex kalet li ma'l ħanut għandhom terran u li il bieb ta bejn il ħanut u il camra fejn tcun ommha ma jingħalak katt. Kalet li giè Ġorġ ma *Id-Dip* (Camilleri) u ma' Anġlu jgħannu u Anġlu kallha biex tatihom te cull ŭieħed. Ġorġ ried lil Cucciardi jixrob miegħu u dan ŭiegħbu: "Grażżi, Ġorġ daks li chiecu xrobt." Ġorġ kallu: "Trid ticsirni," ħatfu u tefgħu fuk il mejda. Cucciardi għajjat "Ajma," u żelak minn taħt idejh. Ġorġ sibel u chisser il mejda u il banchetta. Missieri kallu: "Rajt Ġorg x għamiltli" Kabżet ommi u kaltlu "Rajt xi storbju għamiltilna" u Ġorġ ŭieġeb: "Tibżax inħallasielec żeŭġ xellni f'il gimgħa" Missieri ried hecc. Giet omm il Bus u kaltlu "ara sejjer toktoluti tifel. Żommu isem minn haŭn ħalli inħarrcu." Missieri sicchet lil Ġorġ u daħħluh f'il carrozzin, Għalakna il ħanut u meta tħalna f'il camra ta ŭara missieri kal: Rajt xi storbju għamlilna," u jiena għedtlu: "Dac il bniedem xejn ma jogħġobni," u meta missieri ried jaf għala għedtlu: "Għaliex nhar il Gimgħa li għaddiet giè il ħanut talabni te u sa tħalt u ħribt sibtu ŭara il banc svergonjat. "Missieri ma kal xejn, għedna ir-ružarju iżda chien jidher imbergħen. L-agħda ommi kaltli li missieri kabel ħareġ kallha: "Cos il biċċa ta'l bieraħ ma chienitx ta' ċ-ċajt, għaliex chiecu ma contx hemm jien f'il ħanut bħal ma ħabat għa't-tifel sata jaħbat għal Chelina

ucoll.'' Għarfet is-sicchina li chienet dic li xi żmien kabel chienu jaktgħu biha il perżut u kalet li missierha chellu mus dejjem f'il but biex jiecol bih. Meta ħareġ missierha hi chienet riekda. Meta reġgħu stakseūha chienetx sgura li Ġorġ svergonja ruħu kuddiemha, kalêt iva u chif. Meta kaltlu: "Ġorġ mur u ħallini" Ġorġ kallha: "Okgħod qūieta, ma ġara xejn." F'il ħanut chienet ūieħida u ommha chienet f'il ccina. Kalet ucoll li minn mindu kalet dac il cliem missierha deher actar inqūiet. Lil Chelina għarbluha ħafna iżda ħadd ma sata jfixchilha għaliex bakgħet dejjem tgħid l-istess, għad li dan il fatt ħadd ma semmieh, lankas il missier stess ūakt id-delitt, u lankas ħadd biss ma sama l'it-tifla tgħid dac il cliem lil missierha, għaliex ħuha chien ġa mar jorkod u ma chienx hemm tisma ħlief l-omm. Iżda l-omm, scond il Ligi, ma tista katt tixhed u la favur u lankas contra żeūġha u għalecc dac li kalet it-tifla ma semgħu ħadd.

It-Tobba-Periti resku u ħadu il ġurament u il Prof: Ullo Xuereb kara rapport m'il l-isbaħ, mictub tajjeb u mimli għerf li bih ūera chemm chellhom ħila it-tliet Tobba li il Korti għażlet biex jeżaminaū lil Ġammarì. F'dana ir-rapport, li kala it-tifhir ta cullħadd, it-Tobba-Periti taū ir-raġunijiet għala ma riedux igħaddu lil Ġammari b'miġnun u il għala il fehma tagħhom chienet li Ġammarì chien responsabbli ta' dac id-delitt li għamel u li għalecc chellu jieħu il piena tiegħu. Daūna it-tliet Tobba kalu li għad li semgħu ix-xhud ta'l accuża ma chellhom xi jbiddlu xejn f'ir-rapport.

Laħket in-nofs siegħa u għalecc is-seduta tħalliet għ't 3 ta ūara nofs inhar, biex timbeda

ID-DIFIZA.

L-Avucat ta'l fkar, Dr. Ganado, beda biex kal li Ġammarì ma tħabbebx ma Ġorġ biex għamel id-delitt u għalecc ma jara l-ebda raġuni għala l-Avucat Micallef ħada tant icreħ contra Ġammarì u kal li hu giefi. Kal li hu ħass il bżonn li jgħid li Ġammarì hu miġnun għaliex il cas chif sar ħadd ma sata jagħmlu ħlief bniedem mitluf minnu innifsu. Kal li il ġurati chellhom id-dritt li jaraū, milli jisimgħu, jecc chienx miġnun jeū le u m'hux jokogħdu biss fuk it-Tobba. Jecc Ġammarì katel lil Zammit fuk irħama ta' ftit xelini hi ġa l-eūūel turija ta'l ġenn. Li chiecu chien f'sessieh ma chienx imur joktlu kuddiem cullħadd u f'il għaxra ta' f'il għodu, iżda chien ibejjtu u jistaħba meta joktlu bħal ma jagħmlu il veri kattiela biex ma jinchixfux. Ġammarì xejjer b'is-sicchina lil oħrajn ucoll, u dana juri li ma chienx jaf x'inhu jagħmel daks li chien mitluf. Meta arrestaūħ ma kagħad jinħeba xejn, iżda kal car u tond li katlu hu; dana nim għandu moħħu f'locu ma jagħmlux. Nafu ucoll li nannuh chien f Ūied Incita u li il ġenn jintired.

Kal li xi dakkiet il ġenn jakbdec għal ftit ħin biss u jgħaddilec collox. Il ġenn ta' Ġammarì chien bħal dan; mela jecc dac il ħin chien mitluf għandhom igħadduh ta' miġnun.

Kal li m'hux b'iż-żejjed billi kal Ġammarì biex naraū x'fehma chellu meta għamel id-delitt iżda hemm bżonn ta'l provi; u dana lankas ma hu ktil magħmul b'ir-rieda, iżda ferita cbira li ūarajha ġiet il meūt.

Ġammarì, kal l-Avucat tiegħu, chien ragel tajjeb ħisk għalecc ma sata katt igħaddilu minn moħħu li joktol bniedem; tarġa katt ma ūera kabel li chellu il ħsieb li joktlu u id-dakka ma taħielux fuk kalbu iżda in-naħħa l-oħra, u lankas ħabat għalieh minn ūara iżda m'il ġenb. Zammit miet tnejn u għoxrin ġurnata ūara u li chien hemm ħafna tama li ma jmutx: dana juri li Ġammarì ma riedx joktlu iżda iferieh biss. Kal li id-delitt sar taħt telfa ta' demm. Abela chien jibża ūisk għal gieħ ta'l familja u għalecc sibel bl-icreħ.

Kal li jecc it-tifla ma ntkalx x'chienet taf, dana sar apposta biex id-difiża ma turix x'għodda chellha u m'hux għa'x dac il cliem inħolok ūara, iżda l-isem ta Chelina deher m'il leūūel ma l-ismijiet ta'x-xhieda li riedet id-difiża. Kal li jecc Abela ma semma xejn fuk il fastidju ta't-tifla għamlu apposta biex l-unur ta bintu ma jokgħodx jissemma f'il Krati u m'hux għa'x dac ma chienx minnu.

Kal li l-Avucat Micallef stess ra li chiecu Abela ħabat għal Zammit f'il ħin chiecu chien icollu xi ftit ta'r-raġun, u lankas ūieħed għandu jifhem li is-saħna id-dum ftit ħin, iżda tista iddum siegħat sħaħ minghajr ma tintebaħ seūūa x'sejjer tagħmel. U ħadd ma jista jgħid li Abela mar fittex lil Zammit apposta; u dac il cliem li intkal li Ġammarì chien ilu ifittxu minn nofs il-lejl ma hux minnu għaliex Abela sa't-tlieta chien id-dar sgur. Bejn dana il ħin u il ħin ta'd-delitt ma nafu x'sar xejn; actarx meta Abela ra lil Zammit u ftacar f'il cliem ta't-tifla intilef u ma chienx jaf x'inhu jagħmel iżjed.

Mela, kal l-Avucat Ganado, il ġurati għandhom jaraū (1) jecc Abela hux miġnun; (2) jecc riedx joktol jeū iferih; (3) jecc għamilx id-delitt f'sessieh jeū taħt telfa ta' demm li ma satax jagħraf biż-żejjed x'inhu jagħmel. Talabhom li jagħmlu il ħakk seūūa u li jiftacru li l-ankas dubju jmur favur ta'l ħati u spiċċa dina id-difiża sabieħa fl-erbgħa u qūart.

IX-XHIEDA TA'D-DIFIZA.

Mariann Cauchi, omm il ħati, kalet li misserha chien mar darbtejn ta'l Imġienen.

L-Ispettur Mamo kal li Abela chien ragel tajjeb ferm.

Il Prof: C. Mifsud kal li chien hemm meta xehed Zammit fl-Isptar u li meta dana kal li Abela taħ b'is-sicchina għa'x chissirlu il mejda, Abela far u kallu: "Dana biss ?"

L'INDIRIZZ

Il President staksa l'it-Tobba jecc biddlux xi ftit il fehma tagħhom ūara li semgħu ix-xhud u daūna kalu li le.

Beda biex kal ħaġa b'ħaġa chif ġara il fatt li ġa nafuh u meta ūasal f'il cliem ta't-tifla kal li il ġurati biss setgħu jemmnuha jeū le. L-istess cliem Chelina kalitu l'it-Tobba u id-difensur illum biss seta juri x'taf Chelina fuk dana il fatt. Il cliem ll kalet il mara ma jgħodd xejn għaliex il mara la tista tixhed favur u lankas contra ta' żeūġha. Abela l-agħda ħareġ b'sicchina li katt ma ħa kabel fuku; dana jħassibna ħażin: u kal car u tond li hu ta lil Zammit biex joktlu u li għela għa'x ma katlux.

Kal li tlieta m'il l-aħjar tobba kalu li Abela ma hux miġnun, u li il fehma tagħhom tiżea ūisk. Kal li il ġurati setgħu jaħsbu xort'oħra iżda ried icollhom raġunijiet kaūūija. Kal li Abela għamel id-delitt kuddiem cull ħadd m'hux għa'x miġnun iżda għal vendetta u għalecc ried jidher. Kal li it-Tobba jafu li nannuh chien miġnun u ma taū l-ebda pis lil dina il ħaġa. Dana jfisser li ma hix raġuni b'iż-żejjed.

Li katel għa'x mar biex joktol-jidher car m'is-sicchina li ħa u m'il cliem li kal; għalecc hu "ktil b'ir-rieda,"

Il ħafna ligijiet li semma id-Difensur fuk pajjisi oħra ma jgħoddu xejn għaliex aħna għandna nimxu fuk il-ligijiet tagħna biss. Scond il-ligi tagħna it-telfa ta' demm trid tcun f'il mument u m'hux ūara ħafna siegħat.

Billi id delitt sar ħafna ħin ūara li it-tifla kalet dac il cliem lil missierha, Abela ma ħakkux l-iscuża għaliex chellu żmien biż-żejjed biex jaħseb x'sejjer jagħmel, u għalecc ma katelx taħt saħna ta demm.

L-indirizz spiċċa f'il ħamsa u qūart u Abela ma tal il ġurì collu baka mans bħal ħarufa bla ma lankas biss tniffes.

F'is-sitta niekes qūart ħargu il ġurati u kalu li huma ta fehma ūaħda li Abela hu ħati ta'd-delitt li chien gżat għalieh; biss chien ħakku l-iscuża billi katel taħt saħna ta demm.

Għaldaktant l-Imħallfin **icecundannau lil Abela għal għoxrin sena ħabs.**

Nhar il Ħadd li ġej, f'it-TEATRU RJAL, f'it-8 u nofs ta b'il-lejl, sejjer isir l-eūūel att ta'l "PESCATORI DI PERLE" u il "CAVALLERIA RUSTICANA." **PREZZIJIET POPOLARI.**

Min irid icollu fuku libsa meħjuta suret in-nies u bi drappijiet fini jmur għand Ġanni Valenzia, f'it-Triek ta'l Cnisja, Bormla, u ma jibdielux.

Min irid jitgħallem ifassal seūūa ilbiesi ta'l-irġiel u ta'n-nisa imur għand il Professur Vincenzo Grech, Strada Alessandro, No 5 (fuk Putirjal) il Belt, li tgħallem fl-Accademji ta' Londra, ta' Parigi, u ta' Torin.

Tridu tpejjpu sigarretti m'il l-aħjar u m'il l-orħos?
Ixtru is-sigarretti "Imperial" ta' Alfredo Caruana ta' Ta's-Sliema li jimbiħu f'il ħūienet principali.

Il gimgħa id-dieħla, biex inpattu, naticom tnax il fac'c'ata.

DANA IN-NUMRU JIMBIH SOLD FL-UFFICCJU TA'N-NAHLA.

Stamperija «Excelsior» 37, Strada San Giovanni, Il Belt.